

**ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ κ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΠΙΕΝΟΥ
ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ**



Δευτέρα 15 Ιουνίου 2009



Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

**Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», Μπουμπουλίνας 30, Τ.Κ. 106 82, Αθήνα
www.diazoma.gr / info@diazoma.gr**

Δευτέρα 15 Ιουνίου

Στο πλαίσιο της περιοδείας μου στα αρχαία θέατρα της Ηπείρου επισκέφθηκα τη Δευτέρα 15 Ιουνίου το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης, όπου είχα μια υπέροχη ξενάγηση τόσο από τον Προϊστάμενο της ΙΒ' ΕΠΚΑ και ιδρυτικό μέλος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» κ. Κων/νο Ζάχο, όσο και από τον Πρόεδρο της Επιτροπής του αρχαίου θεάτρου της Δωδώνης κ. Γιώργο Βελένη.

Μαζί μας ήταν ο δήμαρχος Δωδώνης και ιδρυτικό μέλος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» κ. Γιάννης Μπούκας, οι αρχαιολόγοι του Υπουργείου Πολιτισμού για το έργο της Δωδώνης κ.κ. Ελένη Σκαλιστή και Γιώργος Γεωργούλας και ο κ. Γιώργος Σμύρης, αρχιτέκτονας – επίκουρος καθηγητής του Τμήματος Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.



Διακρίνονται από αριστερά, Ελένη Σκαλιστή, Κώστας Ζάχος, Σταύρος Μπένος, Γιώργος Σμύρης, Γιώργος Βελένης και Γιώργος Γεωργούλας

Το ιερό της Δωδώνης αποτελούσε στην αρχαιότητα το θρησκευτικό κέντρο της βορειοδυτικής Ελλάδας και συνδεόταν με τη λατρεία του πατέρα των θεών, Δία. Τοποθετημένο στη στενή κοιλάδα ανατολικά του Τόμαρου σε ένα τοπίο εξαιρετικού φυσικού κάλλους η Δωδώνη ήταν γνωστή για το ξακουστό μαντείο που σύμφωνα με την παράδοση ήταν το αρχαιότερο στην ελληνική επικράτεια, στοιχείο που επιβεβαιώνεται και από τις αναφορές του στα ομηρικά έπη.

Σχετικά με την ίδρυση του ιερού, ο Ηρόδοτος (2.52) αναφέρει το σχετικό μύθο, που του είπαν οι ιερείς, όταν επισκέφθηκε τη Δωδώνη: από τη Θήβα της Αιγύπτου ξεκίνησαν δύο μαύρα περιστέρια (πελειάδες), από τα οποία το ένα πήγε στη Λιβύη, όπου ιδρύθηκε το ιερό του Άμμωνα Δία, και το άλλο ήλθε στη Δωδώνη και κάθισε επάνω σε μία βελανιδιά, το ιερό δένδρο του Δία, και με ανθρώπινη ομιλία υπέδειξε το σημείο όπου έπρεπε να ιδρυθεί το μαντείο του θεού. Από το θρόισμα των φύλλων του δένδρου και από το πέταγμα των πουλιών που φώλιαζαν σε αυτό, οι μάντεις ερμήνευαν τη βούληση του Δία.

Οι χρησμοί δίνονταν και με βάση το κελάρυσμα των νερών της ιερής πηγής και από τον ήχο χάλκινων λεβήτων που στέκονταν πάνω σε τρίποδες γύρω από το ιερό δένδρο. Σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές, οι ιερείς του μαντείου ήταν αρχικά μόνο άνδρες, αλλά αργότερα έκαναν την εμφάνισή τους και γυναίκες, οι λεγόμενες «Πελειάδες». Χαρακτηριστικό των ιερέων ήταν ότι περπατούσαν ξυπόλυτοι και κοιμούνταν στη γη για να έχουν άμεση επαφή με αυτή.

Το θέατρο είναι ένα από τα μεγαλύτερα της αρχαιότητας με χωρητικότητα 17.000 περίπου θεατών. Αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα του ιερού της Δωδώνης και για τον επισκέπτη, που έφθανε από το νότο, ήταν το εμφανέστερο μνημείο, που δέσποζε στο χώρο με τις καμπύλες επιφάνειες και τους επιβλητικούς αναλημματικούς τοίχους του.



Άποψη του θεάτρου



Το θέατρο που δεσπόζει στο χώρο της Αρχαίας Δωδώνης

Κατασκευάστηκε τον 3ο π.Χ. αιώνα, στο πλαίσιο του φιλόδοξου οικοδομικού προγράμματος που πραγματοποίησε ο Πύρρος, βασιλιάς της Ηπείρου, προκειμένου να αναμορφώσει το πανελλήνιο ιερό και να του δώσει μνημειακό χαρακτήρα.

Είναι χτισμένο σε φυσική κοιλότητα του εδάφους. Για τη δημιουργία μεγαλύτερου κοίλου (135 μ. διάμετρος) κατασκευάστηκε περιμετρικά αναλημματικός τοίχος με πύργους στην πρόσοψη που υπολογίζεται ότι κατά την αρχαιότητα ήταν τουλάχιστον κατά 10 μ. ψηλότεροι. Τέσσερις οριζόντιοι διάδρομοι χωρίζουν το κοίλο σε τρία τμήματα με 55 σειρές καθισμάτων (*εδωλίων*) συνολικά. Τα δύο κατώτερα διαιρούνται με κλίμακες σε 9 κερκίδες και το ανώτερο σε 18. Οι πύργοι στα άκρα του κοίλου έφεραν κλίμακες για την προσέλευση και αποχώρηση των θεατών. Στο κατώτερο διάζωμα υπήρχαν καθίσματα για επίσημα και τιμώμενα πρόσωπα (*προεδρία*). Η ορχήστρα έχει σχήμα ελλειπούς κύκλου (διαμ. 18,70 μ.). Στην περιφέρειά της υπάρχει οχετός αποχέτευσης ομβρίων υδάτων. Στο κέντρο διατηρείται η βάση του βωμού του Διονύσου (*θυμέλη*).

Η ορθογώνια σκηνή (31,20μ. X 9,10μ.) αρχικά είχε δύο τετράγωνα παρασκήνια και τέσσερις πεσσούς ενδιάμεσα για τη στήριξη ξύλινου προσκηνίου. Εκατέρωθεν ήταν οι εισοδοί στην ορχήστρα (*πάροδοι*). Μετά την καταστροφή των Αιτωλών (219 π.Χ.), η σκηνή αποκτά λίθινο προσκήνιο με 18 ιωνικά ημικίονια και δύο βοηθητικά προσκτίσματα στα άκρα των παρασκηνίων.



Το σκηνικό οικοδόμημα

Στις παρόδους κατασκευάζονται δύο μνημειακά πρόπυλα με διπλές εισόδους από ιωνικούς ημικίονες. Τμήμα του σκηνικού οικοδομήματος προς τα νότια αποτελεί δωρική στοά με οκτάπλευρους στύλους, η οποία επικοινωνούσε με τη σκηνή με τοξωτή πύλη.

Στα χρόνια του Αυγούστου το θέατρο μετατράπηκε σε αρένα για θηριομαχίες και μονομαχίες. Στο κατώτερο τμήμα του κατασκευάστηκε τοίχος για την προστασία των θεατών, ο οποίος απέκοψε το προσκήνιο και τη σκηνή και δημιούργησε ωσειδή κονίστρα. Τα παρασκήνια

μετατράπηκαν σε τριγωνικά δωμάτια φύλαξης ζώων, ενώ στο κέντρο του τοίχου της αρένας κατασκευάστηκε ορθογώνια κόγχη για καταφύγιο των αγωνιζομένων.

Ιστορικό των στερεωτικών - αναστηλωτικών εργασιών

Οι στερεωτικές και αναστηλωτικές εργασίες, που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, κυρίως επικεντρώθηκαν στο θέατρο το οποίο ανασκάφηκε από τους Καραπάνο (1875), Ευαγγελίδη (1955) και Δάκαρη (1959). Το 1960, προκειμένου το θέατρο να παραχωρηθεί για παραστάσεις αρχαίου δράματος, πραγματοποιήθηκε από τον Δάκαρη προσωρινή επανατοποθέτηση των εδωλίων στα δύο κατώτερα διαζώματα του κοίλου, αποκαταστάθηκαν οι ορθοστάτες του στηθαιού στο μεσαίο διάζωμα και διευθετήθηκαν οι αναβαθμοί των δέκα κλιμάκων. Πριν από την επέμβαση αυτή, εξαιτίας της κατολίστησης και της ανατροπής των εδωλίων, η όλη εικόνα του θεάτρου έδινε την εντύπωση βίαιης καταστροφής.

Ακολούθησε η απομάκρυνση των επιχώσεων γύρω από το θέατρο και η εκπόνηση μελέτης το 1961 από τον αρχιτέκτονα Β. Χαρίση, προκειμένου να στερεωθούν οι αναλημματικοί τοίχοι. Από το 1961 έως το 1974, έγιναν στερεωτικές και αναστηλωτικές εργασίες που αφορούσαν κυρίως στο ανατολικό και δυτικό περιμετρικό ανάλημμα του θεάτρου, στους πύργους αντιστήριξης της προσόψεως του κοίλου, στον αναλημματικό τοίχο του ανδῆρου της δυτικής παρόδου, στα εδώλια του σταδίου, καθώς και στο επιθέατρο. Από τον γλύπτη Σ. Τριάντη πραγματοποιήθηκε συγκόλληση των ιωνικών ημικιώνων στις εισόδους των δύο παρόδων και των ημικιώνων του λίθινου προσκηνίου, ενώ συμπληρώθηκε με νέους θολίτες η κορυφή της τοξωτής πύλης του σκηνικού οικοδομήματος. Αναστηλωτικές εργασίες έγιναν επίσης στο άνδηρο μπροστά από τον ανατολικό αναλημματικό πύργο του θεάτρου .

Από το 1975 και μέχρι την ένταξη του έργου στο Τ. Δ. Π. Ε. Α. Ε. μόνο μικρής έκτασης καθαρισμοί και μικροστερεώσεις έγιναν στο μνημείο. Το 1999, με απόφαση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (Κ.Α.Σ.), απαγορεύτηκαν οι παραστάσεις και γενικότερα η άνοδος των επισκεπτών στο κοίλο για την προστασία του θεάτρου.

Πρωταρχικός λοιπόν στόχος της Επιστημονικής Επιτροπής Δωδώνης υπήρξε η ανάθεση των μελετών για την τεκμηρίωση, συντήρηση και αναστήλωση του μνημείου. Στα πλαίσια αυτού του στόχου έχουν ανατεθεί και ολοκληρωθεί οι κάτωθι μελέτες:

1. Μελέτη συντήρησης των επιφανειών του κοίλου. Περιλαμβάνει καταγραφή των χαρακτηριστικών του δομικού υλικού, των αιτιών φθοράς του, καταγραφή της παθολογίας των λίθων , αξιολόγηση τη κατάστασης, προτάσεις επέμβασης και πρόγραμμα εργασιών. Σύμφωνα με την Απόφαση Έγκρισης της μελέτης, για τον προσδιορισμό της ακριβούς σύνθεσης των κονιαμάτων που χρησιμοποιούνται στις συγκολλήσεις και τις πληρώσεις ήταν απαραίτητο να προηγηθούν εργαστηριακοί έλεγχοι, ώστε τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν στη συντήρηση να είναι συμβατά με τα ειδικά χαρακτηριστικά των αρχαίων λίθων και να αντέχουν στις αντίξοες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στο χώρο. Στις εργαστηριακές δοκιμές, στις οποίες υποβλήθηκαν οι διάφορες συνθέσεις των κονιαμάτων (έλεγχος πορώδους, υδαταπορρόφηση, περατότητα σε ατμούς, αντοχή σε παγετό, τεχνητή γήρανση, αντοχή σε κάμψη και θλίψη) διαπιστώθηκε, ότι οι συνθέσεις που περιείχαν λευκό τσιμέντο παρουσίασαν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στις καταπονήσεις απέναντι στις συνθέσεις με την υδραυλική άσβεστο. Ως εκ τούτου θεωρήθηκαν καταλληλότερες για τη συγκεκριμένη χρήση.

2. Μελέτη κλιματολογικών δεδομένων του αρχαίου θεάτρου (συμπληρωματική μελέτη της μελέτης συντήρησης) Το εν λόγω ερευνητικό πρόγραμμα προέβλεπε τη μέτρηση: α) της

θερμοκρασίας του αέρα σε τρία σημεία, ένα στην ορχήστρα και δύο στο κοίλο και β) της υγρασίας του αέρα σε τρία σημεία, ένα στην ορχήστρα και δύο στο κοίλο. Μετά την ολοκλήρωση των μετρήσεων και την επεξεργασία των στοιχείων διαπιστώθηκαν οι συνθήκες που επικρατούν στο χώρο του θεάτρου, όπως είναι οι απότομες θερμοκρασιακές μεταβολές και κυρίως η μεγάλη πτώση της θερμοκρασίας, οι έντονες βροχοπτώσεις και το υψηλό ποσοστό υγρασίας, το οποίο διατηρείται στη βάση και στη οπίσθια όψη των εδωλίων. Οι συνθήκες αυτές είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για την επιτάχυνση της διαδικασίας αποσάθρωσης του πετρώματος. Τα αποτελέσματα χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη συντήρησης του δομικού υλικού του θεάτρου.

3. Μελέτη αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης και άρσης ετοιμορροπιών του σκηνικού οικοδομήματος. Η μελέτη περιλαμβάνει : Α . Συντήρηση των επιφανειών των δόμων, απομάκρυνση διαβρωμένων κονιαμάτων της δεκαετίας του '60 και πληρώσεις ρωγμών Β . Στερεώσεις και άρση ετοιμορροπιών Γ. Συμπληρώσεις μεμονωμένων τμημάτων. Δ . Ανάδειξη ιστορικών φάσεων και περιγραμμάτων.

4. Μελέτη στερέωσης των τοίχων της ρωμαϊκής αρένας. Η άμεση ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων των τοίχων της αρένας ,στους οποίους μόνο εργασίες προσωρινού χαρακτήρα έχουν γίνει οδήγησαν την Επιστημονική Επιτροπή στην ανάθεση εκπόνησης μελέτης στερέωσης . Ύστερα από στατική διερεύνηση της συμπεριφοράς των τοίχων, έγινε καθαρισμός και διάνοιξη των αρμών, συμπλήρωση των μεγάλων κενών με λίθους ασβεστολιθικής σύστασης , αντικατάσταση των αποσαθρωμένων με υγιείς λίθους και αρμολόγηση με κατάλληλο κονίαμα. Τέλος, αποσυναρμολόγηση της άνω σειράς των λίθων , τοποθέτηση μεταλλικών συνδέσμων για την ενίσχυση της στέψης και επανατοποθέτηση των αποσυναρμολογημένων λίθων.

5. Μελέτη στερέωσης και αποκατάστασης του αρχαίου θεάτρου η οποία περιλαμβάνει την τοπογραφική και φωτογραμμετρική τεκμηρίωση του συνόλου του θεάτρου, γενική εκτίμηση της παθολογίας του και αξιολόγησή της, αρχιτεκτονική τεκμηρίωση και προτάσεις αποκατάστασης τμημάτων του. Στα πλαίσια της εν λόγω μελέτης έχουν συνταχθεί τρεις συμπληρωματικές μελέτες: α) γεωτεχνική έρευνα και αξιολόγηση των δεδομένων της για την εξασφάλιση του υποβάθρου του κοίλου, β) μελέτη υπολογισμού και διαστασιολόγησης οπλισμών των συγκολλήσεων και των συμπληρώσεων των αρχιτεκτονικών μελών του θεάτρου και γ) μελέτη σύστασης τεχνητού λίθου που θα χρησιμοποιηθεί στις επεμβάσεις συντήρησης και δομικής αποκατάστασης των μελών του μνημείου.

Όσον αφορά τις εργασίες ,εκτός από εκτεταμένους καθαρισμούς και ανασκαφικές τομές όπου απαιτούνταν αρχαιολογική τεκμηρίωση , έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες συντήρησης των επιφανειών του πρώτου και δεύτερου διαζώματος του κοίλου του θεάτρου. Βασικός στόχος των εργασιών συντήρησης είναι οι συγκολλήσεις μεγάλων αποκολλημένων τμημάτων και η πλήρωση των μεγάλων ρωγμών ώστε να διατηρηθεί το σώμα των εδωλίων, να ενισχυθεί η συνοχή τους για να επανακτήσουν τις απαιτούμενες μηχανικές αντοχές και να σταματήσει η περαιτέρω φθορά.



Από τις εργασίες πλήρωσης των μεγάλων ρωγμών

Ως περιοχή αναστηλωτικής επέμβασης αποφασίστηκε η ανατολική ακραία κερκίδα του πρώτου διαζώματος του κοίλου και το αντίστοιχο τμήμα των κλιμάκων και του αναλήμματος. Η εφαρμογή της επέμβασης στη συγκεκριμένη περιοχή θα αποτελέσει βασικό στοιχείο αξιολόγησης της επέκτασης των εργασιών σε ολόκληρο το πρώτο και το δεύτερο διάζωμα του θεάτρου και θα λειτουργήσει ως πλότος για το σύνολο του μνημείου στα πλαίσια μίας μελλοντικής χρηματοδότησης.



Η αναστηλωμένη ανατολική ακραία κερκίδα του πρώτου Διαζώματος

Την ευθύνη της τελικής απόφασης για τη συνέχεια των εργασιών φέρει το αρμόδιο συλλογικό όργανο του ΥΠ.ΠΟ. (ΚΑΣ). Οι αναστηλωτικές εργασίες έχουν ήδη ολοκληρωθεί στην εν λόγω κερκίδα σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη η οποία προέβλεπε:

Αποκατάσταση της κερκίδας εκτός από τις κατά χώραν (τέσσερις πρώτες) σωζόμενες σειρές εδωλίων με εξαίρεση μόνο στις περιπτώσεις όπου ο λίθος έχρηζε εμφανώς συντήρησης, τοποθέτηση αγωγού αποστράγγισης , επανένταξη των τεκμηριωμένων παρατοποθετημένων μελών στις αυθεντικές ή ομολογότερες θέσεις, εξυγίανση του υποβάθρου με τη διάστρωση γεωφάσματος και διαβαθμισμένων αδρανών, αντικατάσταση των αποσαθρωμένων πλακών διαδρόμου με νέες . Το υλικό συμπλήρωσης είναι ο τεχνητός λίθος όπου σώζονται τμήματα των αρχαίων αρχιτεκτονικών μελών ενώ τα εξ ολοκλήρου νέα αρχιτεκτονικά μέλη είναι από φυσικό. Τέλος αποκαταστάθηκε η εξωτερική κλίμακα και τμήμα του νότιου αναλήμματος.

Μετά το τέλος αυτής της υπέροχης και κατατοπιστικής επίσκεψης, δόθηκε συνέντευξη τύπου στη αίθουσα τελετών του αρχαιολογικού μουσείου Ιωαννίνων.



Διακρίνονται από αριστερά, Κώστας Ζάχος, Σταύρος Μπένος, Αλέξανδρος Καχριμάνης – Νομάρχης Ιωαννίνων και Γιάννης Μπούκας



Διακρίνονται από αριστερά, Κώστας Ζάχος, Γιώργος Βελένης και Σταύρος Μπένος